

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

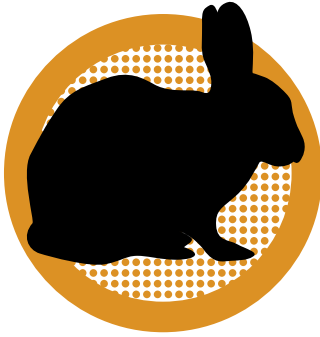
www.cymru.gov.uk

Sut i edrych ar ôl eich cwningod

Dilyn y cod

Cyflwyniad

Mae hwyl a llawer o bleser i'w gael o fod yn berchen ar gwningen a gofalu amdani. Ond mae hefyd yn gyfrifoldeb mawr ac yn ymrwymiad tymor hir o ran arian a gofal. Chi fydd yn rheoli bywyd eich cwningen a'ch cyfrifoldeb chi fydd diwallu ei hanghenion, waeth beth fo'r amgylchiadau. O dan y gyfraith, rhaid ichi gymryd camau rhesymol i wneud yn siwr bod ganddi:

- amgylchedd addas i fyw ynddo;
- deiet iach;
- cyfle i ymddwyn yn naturiol;
- cwmni addas;
- a'i bod yn cael ei hamddiffyn rhag poen, dioddefaint, anaf ac afiechyd.

Rydym yn esbonio'r camau hyn yn fanylach yn adrannau 1-5 o Ran 2 y Cod hwn. Am ragor o gyngor, siaradwch â'ch milfeddyg neu ag arbenigwr anifeiliaid anwes. Rydym wedi rhestru llefydd eraill y gallwch fynd atynt am wybodaeth ar ddiwedd y llyfryn hwn.

Mae pob anifail yn wahanol, ac wrth i chi ddod i adnabod eich cwningen, fe ddewch i adnabod ei ffyrdd. Mae'n bwysig sylwi ar newidiadau yn ei hymddygiad, gan y gallen nhw fod yn arwydd bod rhywbeth yn bod, ei bod yn sâl neu'ch bod yn esgeuluso un o'i hanghenion mewn rhyw ffordd.

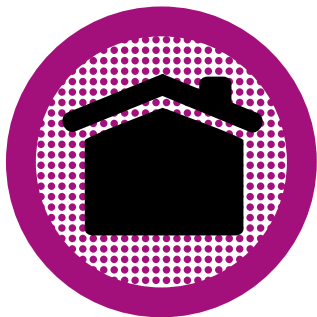

Cyhoeddir y Cod Ymarfer hwn o dan adran 14 o Ddeddf Lles Anifeiliaid 2006 (y “Ddeddf”). Dim ond i Gymru y mae’r Cod Ymarfer hwn yn berthnasol. Gweinidogion Cymru sy’n ei gyhoeddi a daw i rym ar 11 Tachwedd 2009. Mae’r Cod yn berthnasol i bob un sy’n gyfrifol am gadw cwningen fel anifeiliaid anwes. Mae anifeiliaid anwes yn cynnwys *“any animal kept by private individuals or groups for companionship, interest or hobby, and for breeding, supply or education related to their keeping for these purposes.”* (Cyngor Lles Anifeiliaid Anwes, 2003).

Mae’r Cod Ymarfer hwn wedi’i rannu’n ddwy ran. Dyma ran 1. Crynodeb yw Rhan 1 o’r manylion a geir yn y prif God Ymarfer, sef Rhan 2.

Eich cyfrifoldeb chi yw darllen y Cod Ymarfer cyflawn i ddeall yn llwyr anghenion lles eich cwningen a’r hyn y mae’r gyfraith yn gofyn ichi ei wneud.

Er mwyn cael copi, darllenwch y Ffynonellau Gwybodaeth ar ddiwedd y llyfryn.

Amgylchedd

Gwnewch yn siwr bod gan eich cwningen amgylchedd addas i fyw ynddo.

Lle byw (cwt neu gawell)

Dylai lle byw'ch cwningen gynnwys o leiaf ddwy ran: ystafell dywyll a chysgodol i gysgu ynddi ac un arall i fwyta/ymlacio ynddi. Dylai fod yn gyfforddus, yn sych, yn lân, wedi'i hawyru'n dda a heb ddrafftiau. Dylai'ch cwningen deimlo'n ddiogel ynddo a dylai ei hamddiffyn rhag anifeiliaid ysglyfaethus a rhag tywydd, gwres ac oerfel mawr. Dylid defnyddio naddion pren neu garpion papur fel man tŷ bach.

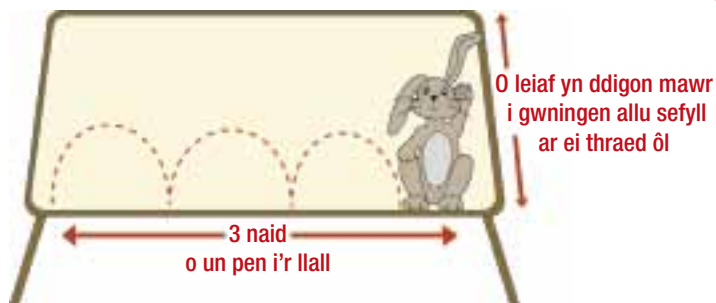
Dylai lle byw'ch cwningen fod yn ddigon mawr iddi allu symud o gwmpas, bwyta ac yfed yn ddiraffferth.

Dylai'r lle byw fod yn ddigon mawr iddi allu gorwedd ac ymestyn ar ei hyd yn gyfforddus i bob cyfeiriad, yn ddigon uchel i'ch cwningen allu sefyll ar ei thraed ôl heb i'w chlustiau gyffwrdd â'r to, a dylai hefyd fod yn ddigon hir iddi allu symud o amgylch, bwyta ac yfed. Fel canllaw bras, dylai'r gwningen allu rhoi o leiaf tair naid o un pen i'r llall.

Os ydych yn cadw sawl cwningen lawndwff gyda'i gilydd, gofalu'ch fod digon o le ganddyn nhw i wneud yr holl bethau uchod yr un pryd. Gofalu'ch hefyd fod digon o guddfannau diogel i bob un allu bod ar ei phen ei hun os yw'n dymuno.

Yr ardal ymarfer corff (y gorlan)

Dylai'ch cwningen fod yn gallu mynd i 'gorlan' ddiogel bob dydd i redeg a sboncio. Dylai'r 'gorlan' fod mor fawr â phosibl a dylai'r gwningen allu ymestyn i'w thaldra llawn a rhedeg yn ogystal

â neidio ynddi. Dylai ei hamddiffyn rhag anifeiliaid ysglyfaethus a rhag tywydd, gwres ac oerfel mawr. Dylai fod lle ynddi i'ch cwningen fynd i guddio os dyna'i dymuniad.

Os oes mwy nag un gwningen lawndwf yn ymarfer yn y gorlan gyda'i gilydd, rhaid bod digon o le iddyn nhw i gyd allu ymddwyn fel hyn yr un pryd.

Peryglon

Gofalwch na all eich cwningen ddod i gysylltiad â sylweddau peryglus.

Diogelwch

P'un a ydych yn cadw'ch cwningen y tu mewn neu'r tu allan, gofalwch na fydd yn gallu dianc a'i bod yn ddiogel rhag anifeiliaid eraill, ymwelwyr digroeso neu hyd yn oed ladron.

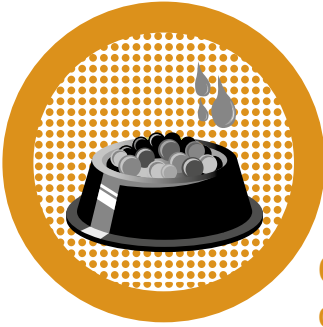
Teithio

Gofalwch wrth gludo'ch cwningen eich bod yn gwneud hynny'n ddiogel. Ar deithiau hir, dylech gynnig bwyd, dŵr a'r defnydd o flwch sarn yn rheolaidd iddi y tu mewn i gerbyd llonydd.

Peidiwch â gadael cwningen ar ei phen ei hun mewn cerbyd mewn tywydd poeth. **Gall fod yn berygl bywyd iddi.**

Pan fyddwch oddi cartref

Rhaid ichi drefnu i unigolyn addas ofalu am eich cwningen pan fyddwch oddi cartref. Rhaid i rywun cyfrifol roi sylw i'ch cwningen bob dydd.

Deiet

Gofalwch fod eich cwningen yn cael deiet cytbwys sy'n diwallu ei hangen am faeth

Gofalwch fod dŵr glân ffres ar gael i'ch cwningen bob amser a'i bod yn cael deiet cytbwys.

Gwair a phorfa fydd trwch bwyd eich cwningen, a dylent fod ar gael drwy'r amser. Planhigion gwyrdd ac ychydig o fwyd arbennig i gwningod fydd y gweddill.

Peidiwch â newid deiet eich cwningen yn sydyn gan y gallai hynny achosi camdreulid a'i gwneud yn sâl iawn.

Pwysau iach

Gofalwch nad yw'ch cwningen yn rhy dew nac yn rhy denau. Yn ddelfrydol, dylech allu teimlo ei hasennau'n hawdd.

Anghenion deietegol eraill

Mae angen bwyd gwahanol ar rai cwningod. O dan yr amgylchiadau hyn, bydd eich milfeddyg neu'ch arbenigwr gofal anifeiliaid anwes yn gallu'ch cyngori ar sut i ofalu am eich cwningen.

Ymddygiad

Dylai'ch cwningen fod yn cael ymddwyn yn naturiol

Mae gan gwningod lawer o anghenion penodol sy'n gallu eu gwneud nhw'n anifeiliaid cymhleth i'w cadw. Mae a wnelo'r anghenion hyn â'r ffaith bod cwningod yn fwyd i gymaint o anifeiliaid gwahanol a'u bod felly'n anifeiliaid nerfus ac yn hawdd iawn eu dychryn. Wrth gyflwyno cwningod i bethau newydd, dylech roi cyfle iddyn nhw ddianc i guddfan ddiogel bob tro.

Hyfforddiant

Mae'n cymryd amser ac ymdrech i hyfforddi'ch cwningen yn iawn. Dylech wobrwyo ymddygiad da ar unwaith â rhywbeth y mae'ch cwningen yn ei hoffi.

Peidiwch byth â gweiddi ar eich cwningen na'i chosbi. Ni fydd yn deall a byddwch yn ei gwneud yn nerfus ac yn codi ofn arni. Os ydy ymddygiad eich cwningen yn dal i fod yn broblem, cysylltwch ag arbenigwr.

Arwyddion o Straen

Cadwch lygad ar eich cwningen am ymddygiad anarferol. Os ydych yn ansicr, siaradwch â'ch milfeddyg neu arbenigwr.

Diflastod

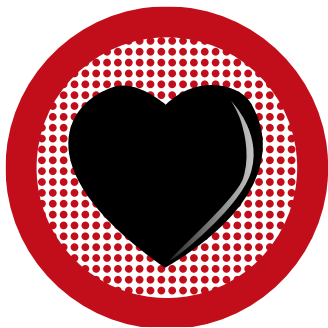
Gofalwch fod eich cwningen yn cael digon i ysgogi ei meddwl, gennych chi a'i hamgylchedd i osgoi diflastod a rhwystredigaeth. Bydd cwningen sydd heb ddim i'w wneud yn colli'i hiechyd ac yn mynd yn anhapus ac, o bosibl, yn ffyrnig mewn byr amser.

Rhowch deganau diogel iddi chwarae â nhw a'u cnoi, a digon o gyfle i chwarae â phobl neu â chwingod cyfeillgar eraill.

Rhowch ddeunydd addas i'ch cwningen iddi allu cloddio a manau lle gall farcio ei thiriogaeth gyda hylif o'i gên, ei dŵr a'i baw.

Cwmni

Gofalwch fod anghenion
cymdeithasol eich cwningen
yn cael eu diwallu

Cymdeithasoli

Mae cwningod yn anifeiliaid cymdeithasol, ac yn ddelfrydol dylech eu cadw gyda chwningen arall. Cwningod wedi'u sbaddu ac sy'n debyg o ran maint sy'n gwneud y parau gorau.

Edrychwch sut mae'ch cwningen yn ymateb i gwningod ac anifeiliaid eraill. Os nad yw'n cymysgu'n dda â nhw, bydd angen i chi ei chadw ar wahân neu ei chadw hi a/neu'r anifeiliaid eraill o dan reolaeth addas.

Mae'n bwysig eich bod yn trafod eich cwningen bob dydd o'r dyddiau cyntaf, ond nid tan ei bod yn wythnos oed o leiaf.

Perthynas ag anifeiliaid eraill a phobl

Rhowch ddigon o bethau i ysgogi meddwl eich cwningen. Gallwch wneud hynny drwy adael iddi ddod i gysylltiad â chwningod neu anifeiliaid eraill neu â phobl. Peidiwch byth â gadael eich cwningen ar ei phen ei hun gyda chath neu gi.

Mae cymdeithasoli â phobl, cwningod ac anifeiliaid eraill yn rhan bwysig o addysg cwningen ifanc. Mae'r cyfnod dysgu pwysig hwn yn digwydd o fewn y tair i bedair wythnos gyntaf, ond gall bara ymhell wedi hynny.

Nifer yr anifeiliaid

Mae angen cryn dipyn o ofal ar grŵp mawr o anifeiliaid. Ni ddylech gadw llawer o gwningod os na allwch ofalu am eu lles i gyd. Os oes gennych fwy nag un gwningen, dylech ystyried eu sbaddu (gweler adran 5).

Iechyd a Lles

Mae'n rhaid i chi sicrhau bod eich cwningen yn iach

Gofal iechyd

Dylech archwilio'ch cwningen bob dydd ac edrych am arwyddion o anaf a salwch. Yn benodol, cadwch olwg ar ben-ôl eich cwningen, yn arbennig am faw meddal sy'n glynu wrth ei blew. Mae pen-ôl brwnt yn denu pryfed i ddodwy a gall y cynrhon ladd cwningen. Mae hyn yn arbennig o bwysig yn ystod tywydd poeth. Mae'n rhaid i chi sicrhau bod eich cwningen yn cael ei thrin yn ddi-oed gan filfeddyg os yw'n cael ei hanafu neu os yw'n sâl.

Rhag tynnu sylw'r llawer o anifeiliaid sy'n eu hela, dyw cwningod ddim yn dangos arwyddion salwch nes eu bod yn sâl iawn. Gall unrhyw newid yn ei hymddygiad, gan gynnwys colli'r awydd am fwyd, fod yn arwydd bod eich cwningen yn sâl.

Ewch â'ch cwningen am archwiliadau iechyd rheolaidd; bydd modd i filfeddyg roi gwybod i chi am driniaethau cyffredin fel sbaddu, brechu (e.e. Mycosmatosis a Chlefyd Gwaedlifol Firaol (VHD)), a rheoli parasiteiaid (e.e. chwain), yn ogystal ag unrhyw broblemau iechyd a allai fod gan eich cwningen.

Trin a golchi

Dylech sicrhau bod blew eich cwningen yn cael ei gribo'n iawn. Efallai y bydd arbenigwr yn gallu'ch cynghori ar sut i ofalu am ei blew. Edrychwch o leiaf unwaith bob wythnos ar ddannedd blaen ac ewinedd eich cwningen, gan eu bod nhw'n gallu tyfu'n gyflym. Dim ond milfeddyg ddylai geisio trin dannedd sydd wedi tyfu'n ormodol neu sy'n gam.

Adnabod

Gofalwch nad yw'ch cwningen yn cael dianc. Beth am roi dyfais adnabod fel microsglodyn arni er mwyn i bobl allu ei dychwelyd os aiff i grwydro.

Y Gyfraith

Deddf Lles Anifeiliaid 2006

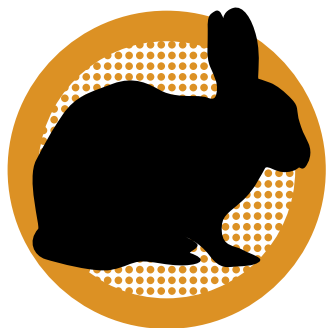
Ewch i www.cymru.gov.uk/llesanifeiliaid
i weld y ddeddf yn llawn

Mae'r Cod hwn wedi'i gyhoeddi o dan Adran 14 o Ddeddf Lles Anifeiliaid 2006. Nid yw torri amodau'r Cod hwn yn drosedd ynddi'i hun ond, os caiff achos ei ddwyn yn eich erbyn am drosedd o dan y Ddeddf, efallai y byddai'r llyso yn ystyried i ba raddau rydych wedi cadw at y Cod wrth benderfynu a ydych wedi cyflawni trosedd neu wedi rhoi'r gofal i'r safon ofynnol. Ni ddylech achosi unrhyw ddiodefaint diangen i'ch anifail; gallai hynny fod yn drosedd ddifrifol o dan y Ddeddf.

Yn ôl Adran 4(1)(a) o'r Ddeddf hon "A person commits an offence if an act of his, or failure of his to act, causes an animal to suffer".

Yn ôl Adran 9 o'r Ddeddf "A person commits an offence if he does not take such steps as are reasonable in all the circumstances to ensure that the needs of an animal for which he is responsible are met to the extent required by good practice".

Rhagor o wybodaeth

Cysylltiadau defnyddiol
a gwybodaeth am wefannau

Cysylltiadau defnyddiol a gwybodaeth am wefannau

Cod Ymarfer Llywodraeth Cymru er Lles Cwningod. I gael copi, e-bostiwch: companionanimalwelfare@wales.gsi.gov.uk

- Eich milfeddyg.
- Llyfrgelloedd lleol a siopau llyfrau i gael y llyfrau diweddaraf am ofalu am gwningod.

Gwefannau fel:

- Cyngor Cwningod Prydain: www.thebrc.org
- Cyngor Iechyd Anifeiliaid Anwes: www.pethealthcouncil.co.uk
- Cyngor Lles Anifeiliaid Anwes: www.cawc.org.uk
- Cymdeithas Cwnselwyr Ymddygiad Anifeiliaid Anwes: www.apbc.org.uk
- Cymdeithas Gweithgynhyrchwyr Bwyd Anifeiliaid Anwes: www.pfma.com
- Y Groes Las: www.thebluecross.org.uk
- Grŵp Cyngori ar Ymddygiad Cwningod: www.rabbitbehaviour.co.uk
- Y Gymdeithas a'r Gronfa Lles Cwningod: www.rabbitwelfare.co.uk
- Hyfforddi cwningod: www.clickerbunny.com
- PDSA (*People's Dispensary for Sick Animals*): www.pdsa.org.uk

- Pwyllgor Cyngori ar Anifeiliaid Anwes: **www.petadvisory.org.uk**
- RSPCA (Y Gymdeithas Frenhinol er Atal Creulondeb i Anifeiliaid): **www.rspca.org.uk**
- Ymddiriedolaeth Gofal Anifeiliaid Anwes: **www.petcare.org.uk**
- DEFRA (Adran yr Amgylchedd, Bwyd a Materion Gwledig): **www.defra.gov.uk**
- Llywodraeth yr Alban: Amaethyddiaeth: **www.scotland.gov.uk/topics/agriculture**
- Llywodraeth Cymru: **www.cymru.gov.uk/llesanifeiliaid**.
Mae'r wefan hon yn rhoi gwybodaeth am Ddeddf Lles Anifeiliaid 2006 a chewch gopïau o'r Cod Ymarfer Er Lles Cwningod a chodau ymarfer ar gyfer anifeiliaid eraill.

Er mai dim ond i'r rhai sy'n cadw cwningod anwes y mae'r Cod hwn yn berthnasol, mae yna gopïau o *Code of Practice for the Welfare of Livestock - Rabbits* yn **<http://www.defra.gov.uk/foodfarm/farmanimal/welfare/onfarm/othersps/rabcode.htm>**

